

Nr 270.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående långtidstillägg för vissa värnpliktiga; given Stockholms slott den 16 maj 1941.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Per Edvin Sköld.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 16 maj 1941.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Sköld:

Under nu anbefalld förstärkt försvarsberedskap och mobilisering utgår — med undantag för vissa samvetsömma värnpliktiga, vilka åtnjuta avlöning enligt fredsbestämmelserna — de värnpliktigas avlöning enligt krigsavlöningsreglementet med de modifikationer, som innefattas i kungörelsen den 19 januari 1940 (nr 51, jfr nr 985) med särskilda bestämmelser angående tillämpning av nämnda reglemente. Vissa ändrade grunder för de värnpliktigas avlöning hava vidare godkänts av innevarande års riksdag. Krigsavlöningsreglementet skiljer på månadslön, som till värnpliktiga endast utgår till befattningshavare av högre grad än vicekorprals, samt terminslön, vilken utbetalas för löne-

termin ($\frac{1}{3}$ månad). Terminslönen, vilken för de värnpliktiga motsvarar det under fredstid utgående penningbidraget, utgår efter två tariffer: en högre, som gäller inom krigsskådeplats, fästning i belägringstillstånd och då Kungl. Maj:t förordnar därom, samt en lägre, vilken tillämpas i övriga fall. De värnpliktigas avlöning enligt krigsavlöningsreglementet efter senast beslutade ändringar däri framgår av följande tabell:

Krigs- löne- klass	G r a d	Månadslön (kronor per månad)	Terminslön	
			Högre tariff (kronor per lönetermin)	Lägre tariff (kronor per lönetermin)
1	Rekryt (under de första 100 dagarnas tjänstgöring)	—	10	10
2	Annan menig (efter 100 dagars tjänstgöring)	—	15	10
3	Vicekorpral	—	18	11
4	Korpral	15	20	12
5	Furir	30	25	13
6	Flaggkorpral	35	28	14
7	Sergeant	45	30	15
8	Fänrik	60	40	20
9	Löjtnant	75	50	25
10	Kapten	90	60	30
11	Major	105	70	35

Till de sålunda angivna terminslönebeloppen kommer sjötjänstbidrag i sådana fall, då dylikt bidrag utgår enligt fredsbestämmelserna.

Vid krigsavlöningsreglementets tillämpning under nuvarande förhållanden gäller — med vissa i det följande omnämnda undantag — att de värnpliktiga efter 42 dagars beredskapstjänst bli berättigade till terminslön enligt den högre tariffen. De värnpliktiga — och dessa utgöra flertalet — vilka fullgjort rekrytutbildning och därför tillhöra 2:a krigslöneklassen, åtnjuta, om de ej inneha befälsgrad, under de första 42 dagarna 10 kronor per lönetermin och därefter 15 kronor per lönetermin (här bortses tills vidare från sjötjänstbidrag).

För sådana samvetsömma, å vilka krigsavlöningsreglementet tillämpas, gälla motsvarande bestämmelser, dock med den skillnaden, att den högre tariffen över huvud icke blir tillämplig. De samvetsömma kunna således icke erhålla högre terminslön än 10 kronor.

Värnpliktiga tillhörande årsklass 1939 eller yngre årsklass (årsgrupp 1940 eller yngre årsgrupp) erhålla icke avlöning enligt den högre tariffen förrän de — utöver de 42 dagarna — fullgjort tjänstgöring under minst 180 dagar, d. v. s. vad som genomsnittligt ansetts motsvara deras fredstjänstgöring. Dessa värnpliktiga erhålla alltså till och med 222:a tjänstgöringsdagen (180 + 42 dagar) 10 kronor per lönetermin och under den återstående tjänstgöringstiden — såvida de ej befordras — 15 kronor per lönetermin.

Vidare skall enligt förenämnda riksdagsbeslut menig värnpliktig tillhörande årsklass 1938 eller äldre årsklass (årsgrupp 1939 eller äldre årsgrupp) under tjänstgöring, vartill han inkallats jämlikt § 28 mom. 1 eller § 36 mom. 2 värnpliktslagen, erhålla terminslön enligt 2 krigslöneklassen, oavsett vilken tjänst-

göring han tidigare fullgjort. Bestämmelsen, som syftar på äldre värnpliktiga, vilka på grund av kategoriklyvning eller liknande orsak — dock ej vanligt uppskov — icke fullgjort rekrytutbildning eller motsvarande tjänstgöring, innebär att dessa med hänsyn till tjänstgöringens opåräknade natur redan efter 42 dagars beredskapstjänstgöring erhålla en terminslön av 15 kronor.

I förevarande sammanhang må även erinras, att Kungl. Maj:t genom beslut den 22 september 1939 förklarar, att flottan och kustartilleriet tillhörande fast anställt manskap, vars anställningstid utgår under tid, då förstärkt försvarsberedskap är anbefalld, må i omedelbar anslutning till avgången från aktiv stat med en uppsägningstid av en månad antagas i fast anställning över stat i den tjänstegrad vederbörande senast innehaft å aktiv stat, med åtnjutande av de förmåner, som tillkomma motsvarande personal å aktiv stat.

Vidare har Kungl. Maj:t genom brev den 14 oktober 1939 (ändrat den 6 september 1940) föreskrivit, att vid sådan del av krigsmakten, som enligt gällande bestämmelser vid förstärkt försvarsberedskap organiseras såsom neutralitetsvakt, anställning över stat av värnpliktiga må äga rum i vissa närmare angivna fall. Anställningen skall gälla tills vidare med en månads ömsesidig uppsägningstid, dock att anställningen icke på grund av uppsägning från den anställdes sida må upphöra förrän tre månader förflutit från anställningstidens början. Den som anställts över stat skall åtnjuta samma förmåner som skulle tillkommit honom, därest han i vanlig ordning erhållit fast anställning, med undantag för ekiperingshjälp, årligt ekiperingsbidrag och anställningspenningar. Under den tid anställning över stat varar utgå icke de för värnpliktiga stadgade förmånerna, däri inbegripet familjebidrag.

Sedan 1940 års lagtima riksdag i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 214 meddelat beslut angående långtjänstpremie åt vissa till beredskapstjänst inkallade vid marinen (skr. nr 322), har Kungl. Maj:t den 7 juni 1940 förordnat, att en långtjänstpremie av 180 kronor skall tilldelas värnpliktig av klass A vid marinen, vilken under budgetåret 1939/40, utan att hava innehaft anställning över stat, såsom 2. klass sjöman eller 2. klass kustartillerist fullgjort beredskapstjänstgöring vid flottan eller kustartilleriet under minst sex månader i en följd, och i samband därmed uppdragit åt marinförvaltningen att meddela erforderliga föreskrifter rörande denna premies utbetalande.

I skrivelse den 28 januari 1941 till chefen för försvarsdepartementet har *överbefälhavaren över rikets försvarskrafter* erinrat, att det vid intagandet av förstärkt försvarsberedskap visat sig nödvändigt att vid marinen för bemanningen av flottans fartyg och kustfästningarna taga i anspråk så gott som samtliga tillgängliga värnpliktiga tillhörande dels klass A och dels vissa kategorier av klass B. Av denna anledning hade sedermera avlösning ej kunnat åstadkommas för dessa personalkategorier. Vid armén och flygvapnet hade liknande förhållanden gjort sig gällande, ehuru i mindre utsträckning än vid marinen. Det vore uppenbart, att en dylik långvarig bortovaro från ordinarie förvärvsmöjligheter för flertalet värnpliktiga, särskilt familjeförsörjare, innebure stora uppoffringar. Det vore även förstäeligt, att ifrågavarande per-

sonal i jämförelse med andra värnpliktiga knappast ansåge sig rättvist behandlad. På grund härav hade överbefälhavaren den 21 augusti 1940, d. v. s. omkring ett år efter de första inkallelserna, anmodat försvarsgrenscheferna att dels undersöka, huru stort antal värnpliktiga som vid utgången av september 1940 fullgjort 12 månaders beredskapstjänstgöring i en följd, varvid hänsyn icke skulle tagas till tjänstledighet eller hempermittering av kortare varaktighet än en månad, dels i samråd med respektive centrala förvaltningsmyndigheter snarast upprätta förslag till lämplig ersättning för långtidstjänstgöring. Försvarsgrenscheferna hade därefter till överbefälhavaren inkommit med de begärda uppgifterna samt avgivit förslag till ersättning vid längre tids militärtjänstgöring. Dessa förslag hade följande innebörd:

Chefen för armén förordade en successiv löneförbättring i förhållande till tjänstgöringstidens längd. Bestämmelser i ämnet borde inarbetas i krigsavlöningsreglementet.

Chefen för marinen förordade införande av dels en långtidspremie å 360 kronor efter 12 månaders beredskapstjänstgöring i en följd, varvid hänsyn ej skulle tagas till tjänstledighet, permission, hempermittering, hemförlovning eller oförfvälad sjukdom under kortare tid än 60 dagar, dels ock ett lönetillägg av 30 kronor för varje månads tjänstgöring utöver 12 månader, allt för icke överstatanställd värnpliktig personal. För personal, som jämlikt breven den 14 oktober 1939 respektive den 22 september 1939 anstälts över stat, förordades lägre belopp, nämligen för personal, som anstälts enligt förstnämnda brev, en långtidspremie å 180 kronor efter 12 månaders tjänstgöring samt för all ifrågavarande personal ett lönetillägg av 15 kronor för varje månads tjänstgöring utöver 12 månader. Såsom motivering för förslaget i denna del anfördes, att dessa personalkategorier genom sin anställning förvärvat i det närmaste samma avlöningsförmåner som stamanställt manskap och således skulle, därest de erhöle löneförbättring i likhet med icke överstatanställda, komma att uppbära högre avlöning än den fast anställda personalen.

Chefen för flygvapnet förordade införande av dels en långtidspremie å 270 kronor efter 9 månaders beredskapstjänstgöring, varvid hänsyn icke skulle tagas till tjänstledighet, hempermittering o. s. v. under kortare tid än en månad, dels ett månatligt lönetillägg av 30 kronor för varje månads tjänstgöring utöver 9 månader.

För egen del har *överbefälhavaren* i sin förenämnda skrivelse anført följande: Av de båda ifrågasatta systemen för åstadkommande av en löneförbättring syntes det av chefen för armén föreslagna vara det principiellt riktiga, enär krigsavlöningsreglementets bestämmelser borde vara så avpassade, att personalen bereddes skäligen ekonomisk gottgörelse. Det syntes emellertid kräva lång tid att utarbета och genomföra erforderliga ändringar i nämnda reglemente. Gentemot chefens för marinen och chefens för flygvapnet förslag kunde invändas, att den tilltänkta compensationen för långtidstjänstgöring förefölle väl hög. En olägenhet vore, att premier och månatliga lönetillägg skulle utbetalas vid sidan av krigsavlöningsreglementet, vilket syntes

vara ägnat att medföra rubbningar i avlöningssystemet. Den största fördelen med ifrågavarande förslag vore, att de kunde genomföras utan större tidsutdräkt. Detta hade syntts överbefälhavaren vara av avgörande betydelse, enär det vore angeläget, att förevarande fråga snabbt bringades till en lösning. I anslutning till det anförda kunde såsom en provisorisk åtgärd ifrågasättas, att de till beredskapstjänstgöring inkallade värnpliktigas avlöningsförmåner ökades genom ett månatligt lönetillägg i enlighet med chefens för marinen förslag, d. v. s. 30 kronor per månad efter 12 månaders tjänstgöring för ej överstatanställda och 15 kronor per månad efter samma tjänstgöringstid för överstatanställda av båda kategorierna. Långtidspremie syntes däremot för närvarande kunna uteslutas. Bestämmelserna om utbetalande av månatligt lönetillägg borde erhålla retroaktiv verkan. I motsatt fall skulle de tidigast inkallade värnpliktiga uteslutas från ersättning för långtidstjänstgöring, vilket skulle innebära en uppenbar orättvisa. — Jämsides med ifrågavarande provisorium syntes mera permanenta bestämmelser böra utarbetas, lämpligen med utgångspunkt från de av försvarsgrensheferna ingivna förslagen.

Överbefälhavarens framställning har sedermera överlämnats till *försvars- väsendets lönenämnd* för att tagas under övervägande vid det nämnden givna uppdraget att vidtaga en översyn av gällande bestämmelser i krigsavlöningsreglementet. Då det spörsmål, som innefattas i framställningen, syntes lönenämnden tarva en skyndsam lösning, har lönenämnden emellertid ansett sig böra företaga detsamma till fristående behandling och fördenskull den 25 april 1941 avgivit särskilt utlåtande i ämnet. Lönenämnden har därvid anført bland annat följande:

I likhet med överbefälhavaren och försvarsgrensheferna finner lönenämnden det vara skäligt, att de värnpliktiga, vilka nödgats att under en mera avsevärd tidrymd fullgöra beredskapstjänstgöring, genom förbättrade ekonomiska förmåner i någon form erhålla en viss kompensation för de olägenheter och uppoffringar, som den långa tjänstgöringstiden för deras vidkommande medför. Vissa åtgärder hava visserligen vidtagits i syfte att förbättra de inkallades förmåner, såväl i fråga om avlöning som med avseende å familjeunderstöd. Dessa åtgärder hava emellertid mera syftat till att åstadkomma en förbättring av de inkallades förmåner över huvud taget än till att speciellt tillgodose den kategori beredskapstjänstgörande värnpliktiga, vars tjänstgöring kommit att sträcka sig över hela eller större delen av den tid, varunder förstärkt försvarsberedskap varit anbefalld. Till följd härav har denna kategori värnpliktiga försatts i ett efter hand alltmera ogynnsamt läge.

Väl är lönenämnden ense med överbefälhavaren därom, att den av cheferna för marinen och flygvapnet till införande ifrågasatta långtjänstpremien kan och bör för närvarande uteslutas. Men vad angår det tillfänkta månatliga lönetillägget kan lönenämnden till en början icke biträda förslaget, att -- förutom värnpliktiga i allmänhet -- jämväl den överstatanställda och den i fast anställning över stat antagna personalen skulle göras delaktig av ifrågavarande förmån, låt vara att tilläggen för denna personals vidkommande skulle utgå allenast med hälften av de för övriga värnpliktiga föreslagna beloppen. Ifrågavarande personal skulle därigenom komma att intaga en förmånligare ställning i lönehänseende än det fast anställda manskapet.

Mot den föreslagna avvägningen av lönetillägget är från lönenämndens sida icke något att erinra. Med avseende å villkoren för tilläggets utgående

finner sig lönenämnden emellertid böra förorda vissa jämkningar i överbefälhavarens förslag. Det synes lönenämnden såsom villkor för åtnjutande av månatligt lönetillägg böra stipuleras, att den värnpliktige fullgjort sammanlagt minst tolv månaders beredskapstjänstgöring utöver honom eljest i fredstid åliggande värnpliktstjänstgöring, fränsett — i förekommande fall — landstornsrepetitionsövning och landstorns befälsövning. Såsom tjänstgöringstid bör härvid givetvis allenast räknas tid, varunder vederbörande avlönats såsom värnpliktig.

Beträffande en särskild kategori värnpliktiga torde ett något gynnsammare beräkningssätt för erhållande av lönetillägg än det nyss angivna vara motiverat, nämligen för dem, som på grund av kategoriklyvning eller liknande orsak (t. ex. inställda eller reducerade övningar, däremot icke uppskov i vanlig ordning med tjänstgöring) ej fullgjort någon tjänstgöring. Beträffande ifrågavarande värnpliktiga bör rätten till månatligt lönetillägg inträda efter fullgörande av tolv månaders beredskapstjänstgöring oberoende av, huruvida någon fredstjänstgöring tidigare blivit fullgjord.

I fråga om sättet för beräkning av den minimitid, som skulle utgöra villkor för tillträde av månatligt lönetillägg, äro olika alternativ tänkbara. Antingen bör för lönetilläggets åtnjutande krävas, att beredskapstjänstgöringen omfattat en tidrymd av minst 12 månader i en följd, varvid någon kortare tids uppehåll i tjänstgöringen till följd av sjukdom eller dylikt — däremot icke till följd av hempermittering — skulle kunna anses ej medföra avbrott i tjänstgöringen, eller ock kan kravet på tjänstgöring i en följd eftergivnas, i vilket fall allenast effektiva tjänstgöringsperioder komma i betraktande. Ur tillämpningssynpunkt är sistnämnda alternativ avgjort att föredraga, liksom det skulle medföra mindre ojämnheter olika grupper emellan. Med hänsyn härtill anser sig lönenämnden närmast böra förorda det senare alternativet, varvid dock lönenämnden förutsätter, att om uppehåll mellan olika tjänstgöringsperioder överstiger ett år, lönetillägg ej må uppållas förrän den nya tjänstgöringen uppgått till 12 månader.

I detta sammanhang anser sig lönenämnden även böra beröra frågan om lönetillägg åt viss frivilligt tjänstgörande personal. Det synes lönenämnden skäligt, att frågan om månatligt lönetillägg åt sådan personal löses på det sätt, att lönetillägg må bibehållas av den, som i egenskap av inkallad tillträtt sådant lönetillägg och sedermera frivilligt kvarstannat i militärtjänstgöring.

Vad angår överbefälhavarens förslag om en retroaktiv tillämpning av bestämmelserna om månatligt lönetillägg, finner lönenämnden det visserligen vara ur löneteknisk synpunkt mindre tillfredsställande att genom en retroaktivt utgående förmån tillgodose de värnpliktiga, vilkas beredskapstjänstgöring redan helt eller delvis fullgjorts. Med hänsyn till önskemålet att samtliga de värnpliktiga, vilka nödgats under särskild lång tid fullgöra beredskapstjänst, i möjligaste mån hållas ekonomiskt skadeslösa, anser sig lönenämnden likväl böra tillstyrka den av överbefälhavaren föreslagna anordningen.

Lönenämnden får i förevarande sammanhang framhålla, att nämnden vid sitt ställningstagande till den nu föreliggande frågan utgått från förutsättningen, att därest en lösning i anslutning till de av lönenämnden uppdragna riktlinjerna kommer till stånd, detta skats fristående från spörsmålet om den inkallade personalens rätt till familjeunderstöd.

Lönenämnden finner sig slutligen böra uttala, att de nu förordade åtgärderna torde få anses hava karaktären av ett provisorium och att med hänsyn härtill den avsedda förbättringen av de värnpliktigas löneförmåner bör komma till stånd utom ramen för de i krigsavlöningsreglementet meddelade bestämmelserna.

Särskilda yttranden ha avgivits dels av nämndens ordförande, generaldirektören E. Stridsberg, dels ock av ledamöterna kommandören M. E. Giron och redaktören A. Törnkvist. Ordföranden har för sin del uttalat, att han icke kunde biträda förslaget, att det tilltänkta lönetillägget skulle erhålla retroaktiv verkan, dels av principiella skäl och dels med hänsyn till de kostnader och det arbete, som skulle följa av en sådan anordning. Ledamöterna Giron och Törnkvist ha ansett den förutsatta förbättringen i de ekonomiska förmånerna böra begränsas till den kategori beredskapstjänstgörande värnpliktiga, vars tjänstgöring kommit att sträcka sig över hela eller större delen av den tid, varunder förstärkt försvarsberedskap varit anbefalld, och som till följd härav försatts i ett efter hand alltmera ogynnsamt läge. I anslutning härtill ha dessa ledamöter förordnat, att det föreslagna månatliga lönetillägget skulle utgå efter tolv månaders beredskapstjänstgöring i en följd, varvid hänsyn icke toges till uppehåll eller avbrott om högst sextio dagar.

Det har icke kunnat undvikas, att den av stormaktskriget framtvingade beredskapstjänstgöringen kommit att åvila vissa grupper av de värnpliktiga med större tyngd än vad fallet varit med andra. Särskilt tydligt har detta förhållande framträtt i fråga om vissa av marinens värnpliktiga. Redan vid intagandet av förstärkt försvarsberedskap visade det sig sålunda ofrånkomligt att vid marinen taga i anspråk så gott som samtliga tillgängliga värnpliktiga tillhörande klass A och vissa kategorier av klass B, varför avlösning för dessa värnpliktiga sedermera icke kunnat ske. Även vid armén och flygvapnet hava liknande svårigheter gjort sig gällande, ehuru i mindre utsträckning än vid marinen.

*Departements-
chefen.*

Helt naturligt har utkrävandet av en så omfattande tjänstgöring med därav följande bortovaro från de normala förvärvsmöjligheterna för flertalet nu avsedda värnpliktiga inneburit betydande uppostringar. Det framstår därför såsom ett befogat önskemål, att de värnpliktiga, vilka nödgas fullgöra beredskapstjänstgöring under mera avsevärd tid, genom förbättrade ekonomiska förmåner i någon form erhålla en viss kompensation för de olägenheter och uppostringar, som den långa tjänstgöringstiden medför. Åtgärder i sådant syfte hava icke tidigare varit främmande för statsmakterna. Sålunda har Kungl. Maj:t föreskrivit, att förut fast anställda och andra värnpliktiga i vissa fall vid förstärkt försvarsberedskap må anställas över stat med de större ekonomiska förmåner detta medför. Vidare har Kungl. Maj:t med riksdagens medgivande förordnat, att en långtjänstpremie, uppgående till ett engångsbelopp av 180 kronor, finge tilldelas vissa värnpliktiga av klass A vid marinen, vilka under budgetåret 1939/40 fullgjort beredskapstjänstgöring vid flottan eller kustartilleriet under minst sex månader i en följd. De nu föreslagna åtgärderna skulle utgöra ett ytterligare steg i samma riktning.

Beträffande sättet för beredande av nu ifrågasatt gottgörelse hava cheferna för marinen och flygvapnet föreslagit, att ersättning skulle utgå dels i form av en engångspremie, dels ock såsom ett månatligt lönetillägg. På sätt överbefälhavaren och lönenämnden anført synes dock engångspremie icke böra

ifrågakomma i detta sammanhang. Däremot anser jag mig kunna tillstyrka, att de värnpliktiga, vilka tagits i anspråk för tjänstgöring under viss längre tid, för därav följande olägenheter erhålla en gottgörelse i form av ett periodvis upplöpande lönetillägg.

Såsom villkor för erhållande av dylikt lönetillägg bör enligt min mening i anslutning till vad därutinnan föreslagits uppställas kravet på minst 360 dagars beredskapstjänstgöring. I fråga om sättet för beräkning av denna minimi-tid äro olika alternativ tänkbara. Antingen kan för lönetilläggets åtnjutande fordras, att beredskapstjänstgöringen omfattat nämnda tidrymd i en följd, varvid skulle kunna bortses från någon kortare tids uppehåll i tjänstgöringen, eller ock kan kravet på tjänstgöring i en följd eftergivas, i vilket fall allenast effektiva tjänstgöringsperioder skulle komma i betraktande. För det förstnämnda alternativet hava två av lönenämndens ledamöter uttalat sig, medan det sistnämnda förordats av lönenämndens majoritet. Såsom skäl för sin ståndpunkt har majoriteten anført, att sistnämnda alternativ ur tillämpningssynpunkt avgjort vore att föredraga samt att det skulle medföra mindre ojämnheter olika grupper emellan. För min del finner jag dessa skäl bärande och ansluter mig sålunda till den uppfattningen, att den effektiva tjänstgöringstiden skall vara avgörande, oavsett om den fullgjorts i en eller flera omgångar. Däremot kan jag icke biträda den av lönenämnden hävdade meningen, att om uppehåll mellan olika tjänstgöringsperioder överstiger ett år, lönetillägg ej må uppbäras förrän den nya tjänstgöringen uppgått till tolv månader. Uppställandet av en sådan förutsättning skulle uppenbarligen medföra icke önskvärda gränssfall med ur rättvisesynpunkt otillfredsställande konsekvenser.

Vid beräkningen av den tjänstgöringstid, vars fullgörande skall utgöra villkor för inträde av rätt till lönetillägg, torde endast tjänstgöring, som av vederbörande med åtnjutande av värnpliktigs avlöningsförmåner fullgjorts enligt § 28 mom. 1 eller § 36 mom. 2 värnpliktslagen, böra komma i betraktande. Om sålunda en värnpliktig beordras att fullgöra honom åliggande krigstjänstgöring vid någon statens anstalt eller vid industri eller annat företag, som drives för statens räkning, samt beträffande honom tillkommande förmåner skall tillämpas vad som gäller i fråga om avlöning för den vid anstalten eller företaget i övrigt anställda personalen i motsvarande befattning, må dylik tjänstgöringstid icke i förevarande avseende tagas i beräkning.

Såsom av den förut lämnade redogörelsen framgår har Kungl. Maj:t föreskrivit, att anställning över stat av tidigare fast anställda och andra värnpliktiga i vissa fall må äga rum. Syftet härmed har varit att bereda dessa värnpliktiga en förmån. För att icke denna förmån skall mista sitt värde, bör — för det fall att den värnpliktige tidigare varit anställd över stat — hänsyn få tagas även till tjänstgöring, som han under sådan anställning fullgjort efter den 2 september 1939. Däremot synes icke, såsom överbefälhavaren samt cheferna för marinen och flygvapnet föreslagit, personal, som alltjämt i en eller annan form har anställning över stat, böra beredas ytterligare ekonomiska förmåner. Om så skedde, skulle denna personal komma att i lönehänseende intaga en förmånligare ställning än det fast anställda manskapet.

Värnpliktiga tillhörande årsklass 1939 eller yngre årsklass (årsgrupp 1940 eller yngre årsgrupp) hava regelmässigt icke före den 2 september 1939 fullgjort någon militärtjänstgöring. Det synes då ligga i sakens natur, att dessa värnpliktiga icke böra få i det hänseende, varom nu är fråga, tillgodoräkna sig tid motsvarande dem åliggande fredstjänstgöring. För årsklass 1939 (årsgrupp 1940) bör denna fredstjänstgöring anses utgöra 180 dagar och för övriga — med hänsyn till den förlängning av utbildningstiden för värnpliktiga av årsklass 1940 (årsgrupp 1941), som genomförts vid årets riksdag — 360 dagar. Beträffande sådana äldre värnpliktiga, som på grund av bestämmelserna om kategoriklyvning eller av liknande orsak, t. ex. inställda eller reducerade övningar men däremot ej uppskov i vanlig ordning med tjänstgöring, icke fullgjort någon eller endast en kortare tids fredstjänstgöring torde ett gynnsammare beräkningssätt vara motiverat. Med hänsyn till tjänstgöringens opåräknade natur böra dessa värnpliktiga skäligen komma i åtnjutande av lönetillägg efter fullgörande av 360 dagars tjänstgöring oberoende av om de tidigare fullgjort någon fredstjänstgöring eller icke.

Värnpliktig, som blivit berättigad till lönetillägg synes, om han därefter vinner anställning såsom frivillig, böra bibehållas vid sin rätt till sådant tillägg.

Vad angår det tilltänkta lönetilläggets storlek synes myndigheternas förslag om ett belopp av 30 kronor i månaden eller, då tjänstgöring omfattat del av månad, en krona om dagen väl avvägt. Kostnaderna för det ifrågavarande tillägget låta sig icke med någon grad av sannolikhet beräkna; de bli givetvis helt beroende av inkallelsernas omfattning. Till en början torde kostnaderna bliva förhållandevis måttliga, men de komma att stiga allteftersom flera värnpliktiga uppnå den stadgade kvalifikationstiden.

Då syftet med det lönetillägg, varom nu är fråga, är att utgöra en ekonomisk hjälp i de svårigheter, en långvarig inkallelse medför, bör tillägget icke utgå i form av förhöjd terminslön, vilket skulle innebära, att detsamma skulle utbetalas tre gånger i månaden. Även om tillägget skulle utbetalas såsom månadslön, föreligger enligt min mening fara för att det icke skulle bliva till avsedd nytta. Lönetillägget torde därför böra konstrueras såsom en särskild förmån, förslagsvis benämnd långtidstillägg, vid sidan av terminslön och månadslön samt utbetalas först vid hemförloving eller då krigstjänstgöringen eljest upphör ävensom vid hempermittering tills vidare. Det samlade beloppet kan då bliva den värnpliktige till större gagn vid hans återinträde i det civila livet. För den händelse den värnpliktige åtnjuter familjebidrag, synes det emellertid vara av vikt för honom att kunna använda långtidstillägget såsom ett tillskott till familjebidraget. För detta fall bör tillägget därför icke mot den värnpliktiges önskan kunna innehållas för längre tid än en tjänstgöringsperiod innefattande tre kalendermånader.

Överbefälhavaren har föreslagit, att bestämmelserna om månatligt lönetillägg skola erhålla retroaktiv verkan. En sådan anordning har tillstyrkts av lönenämndens flertal. Nämndens ordförande har emellertid på denna punkt

anmält avvikande mening. För egen del anser jag mig icke heller kunna tillstyrka överbefälhavarens förslag i denna del. Långtidstillägg torde i enlighet härmed icke böra börja löpa förrän tidigast från och med dagen för bestämmelsernas ikraftträdande, oavsett vid vilken tidpunkt den stadgade kvalifikationstiden uppnåtts. Som tidpunkt för ikraftträdandet synes lämpligen böra sättas den 1 juli 1941.

Därest krig skulle utbryta, bör rätten till långtidstillägg upphöra från dag, som Kungl. Maj:t bestämmer. I ett sådant läge — då den enskilde måste vara beredd till vida större insatser än uppoffring av tid — synes nämligen grunden för tillägget bliva undanryckt.

I enlighet med de nu angivna grunderna för åtnjutande av långtidstillägg har inom försvarsdepartementet utarbetats ett förslag till kungörelse i ämnet vilket torde få fogas vid detta protokoll (*Bilaga*). Därest riksdagen godkänner dessa grunder, torde kungörelse i huvudsaklig överensstämmelse med berörda förslag få utfärdas i administrativ ordning.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att godkänna de grunder för långtidstillägg för vissa värnpliktiga, vilka innefattas i förut omnämnda, härvid fogade kungörelseförslag.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Lennart Österholm.

Bilaga.

Förslag

till

Kungörelse om långtidstillägg för vissa värnpliktiga.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Värnpliktig, vilken uppbär avlöning enligt krigsavlöningsreglementet, äger efter en tjänstgöringstid om sammanlagt trehundra sextio dagar från och med ingången av nästföljande kalendermånad utöver eljest medgivna förmåner åtnjuta långtidstillägg med tretti kronor i månaden eller, då tjänstgöringen omfattat del av månad, en krona om dagen. Vid beräkning av nämnda tjänstgöringstid må endast komma i betraktande den tid, varunder den värnpliktige efter den 2 september 1939 med åtnjutande av värnpliktigs avlöningsförmåner fullgjort tjänstgöring enligt § 28 mom. 1 eller § 36 mom. 2 värnpliktslagen. Har den värnpliktige tidigare innehaft anställning över stat, skall hänsyn dock tagas även till tjänstgöring, som han under sådan anställning fullgjort efter sagda dag.

Vad i första stycket sägs skall icke äga tillämpning å värnpliktig, som fullgör tjänstgöring i den för värnpliktiga, vilka hysa samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring, stadgade ordning. Ej heller skola bestämmelserna i nämnda stycke tillämpas å värnpliktig tillhörande årsklass 1939 eller yngre årsklass (årsgrupp 1940 eller yngre årsgrupp), med mindre han — utöver ovan omnämnda krigstjänstgöring om trehundra sextio dagar — fullgjort tjänstgöring, därest han tillhör årsklass 1939 (årsgrupp 1940), under minst etthundraåttio dagar och eljest under minst trehundra sextio dagar. Vid beräkning av sistnämnda tjänstgöringstider å etthundraåttio och trehundra sextio dagar skall såväl freds- som krigstjänstgöring tagas i betraktande.

2 §.

Har värnpliktig blivit berättigad till långtidstillägg och vinner han där- efter anställning såsom frivillig, skall han vara bibehållen vid sin rätt till sådant tillägg.

3 §.

Med avseende å långtidstillägg skola gälla krigsavlöningsreglementets bestämmelser rörande månadslön, dock att utbetalning må ske först vid hemförlovning eller då krigstjänstgöringen eljest upphör ävensom vid hempermittering tills vidare. Utan hinder av vad nu sagts äger värnpliktig, som åtnjuter familjebidrag, vid utgången av varje tjänstgöringsperiod om tre kalendermånader utbekomma upplupet långtidstillägg.

4 §.

Utbyter krig, upphör rätten till långtidstillägg från dag, som Konungen bestämmer.

5 §.

Närmare bestämmelser för tillämpning av denna kungörelse meddelas av de centrala förvaltningsmyndigheterna, var för sitt verksamhetsområde, med iakttagande därav, att erforderligt samråd skall äga rum myndigheterna emellan för vinnande av enhetlig tillämpning.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 juli 1941, från och med vilken dag långtidstillägg tidigast må börja löpa.
